

QUICKSCAN NOORDELIJKE RANDWEG ZEVENBERGEN, GEMEENTE MOERDIJK

Archeologisch Rapport 30

19 MEI 2016

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 1018
5200 BA 's-Hertogenbosch
Nederland
+31 (0)88 4261 261

www.arcadis.com

Projectnummer: B02046.000001
Onze referentie: 078722687 B

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 1018

5200 BA 's-

Hertogenbosch

Nederland

Inhoudsopgave

1 INLEIDING	6
1.1 Aanleiding onderzoek	6
1.2 Plangebied en Onderzoeksgebied	6
1.3 Doel van de quick scan	9
1.4 Werkwijze	9
1.5 Juridisch- en beleidskader	9
1.5.1 Verdrag van Malta	9
1.5.2 Monumentenwet 1988	10
1.5.3 Gemeentelijk Beleid	10
2 ARCHEOLOGIE	13
2.1 Inleiding	13
2.2 De gemeentelijke archeologische beleidskaart	13
2.3 AMK	14
2.4 Archis 3: vondstmeldingen en waarnemingen	14
2.5 Eerder uitgevoerd onderzoek	15
3 CONCLUSIE	17
4 VERVOLGONDERZOEK EN ADVIES	18
5 BRONNEN	19

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding onderzoek

De ontwikkeling van de noordzijde van Zevenbergen (Noordrand), inclusief de Noordelijke randweg Zevenbergen, maakt deel uit van de groeiambitie van de gemeente Moerdijk zoals vastgelegd in MoerdijkMeerMogelijk en de Structuurvisie Moerdijk 2030. In de gemeente wordt groei van grootschalige bedrijvigheid afgestemd met verbetering van de leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit. Door de realisatie van de Noordelijke randweg wordt de bestaande provinciale weg N285 door de kern van Zevenbergen afgewaardeerd naar een gemeentelijke weg. De Noordelijke randweg sluit aan op de Oostrand (Oostelijke randweg) en zal weer aantakken op de provinciale weg N285 ten noorden van de kern Zevenbergen, ter hoogte van sportpark De Knip. Doordat het doorgaande verkeer de Noordelijke randweg zal volgen in plaats van door de kern te rijden, neemt de doorstroming toe en zal de leefbaarheid in Zevenbergen verbeteren.

Op dit moment is voor de Noordelijke Randweg Zevenberg een Voorlopig Ontwerp (VO+) opgesteld. Dit VO+ is een uitwerking van het voorkeursalternatief waarvan de keuze is onderbouwd in het MER.. Voor archeologie zijn tracé-alternatieven kwalitatief beoordeeld op de beïnvloeding van archeologische verwachtingswaarden en de archeologisch waardevolle (bekende) terreinen. Om mogelijk bijkomende risico's voor archeologie vroegtijdig te signaleren wordt het VO+ middels deze quick scan aan de bekende archeologische gegevens en verwachtingswaarden getoetst. Op basis van deze toetsing wordt een advies voor wel of geen vervolgonderzoek gegeven.

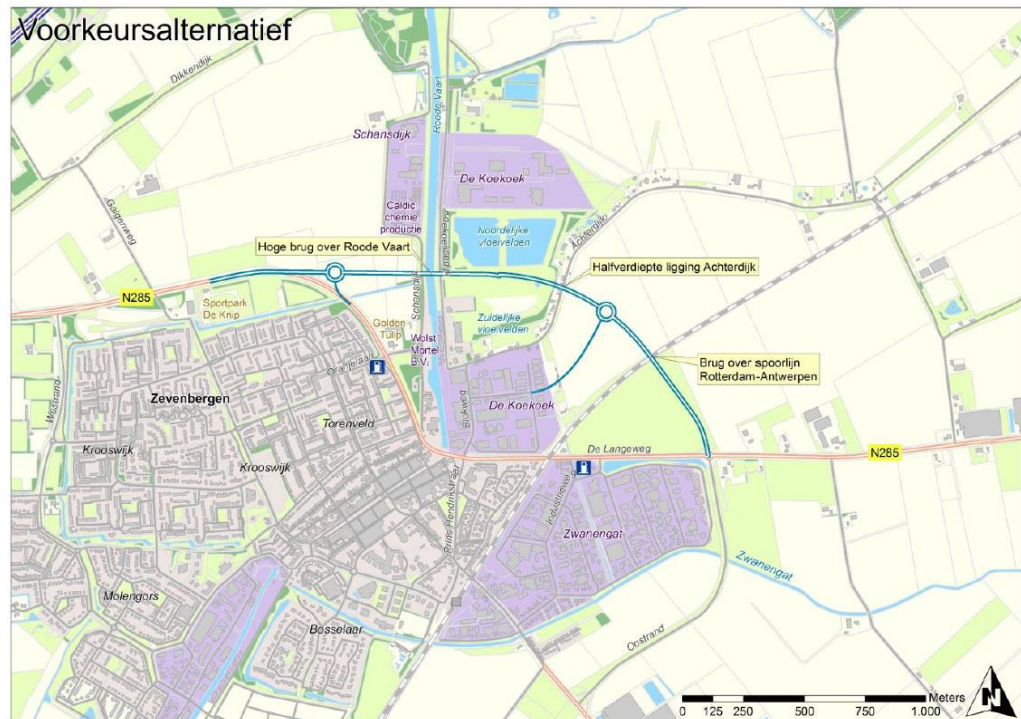
1.2 Plangebied en Onderzoeksgebied

Voor deze quick scan is uitgegaan van een onderzoeksgebied dat bestaat uit het plangebied van het Voorkeursalternatief en een zone van 250 meter daaromheen. Enerzijds omdat het plangebied nog op onderdelen kan wijzigen bij uitwerking naar VO+, anderzijds omdat hierdoor een completer beeld wordt verkregen van de aanwezige waarden in en rondom het plangebied en kunnen resultaten uit de omgeving worden geëxtrapoleerd.

Het plangebied betreft de nieuwe Noordelijke randweg Zevenbergen (N285) op basis van het Voorkeursalternatief. Het plangebied kan op onderdelen nog wijzigen als gevolg van de uitwerking naar VO+. De weg komt in een agrarisch gebied te liggen dat hoofdzakelijk bestaat uit weilanden (Afbeelding 3). De weg wordt over het spoor en de Roode Vaart aangelegd met een brug. De kruist het bewoningslint (Achterdijk) halfverdiept. De weg en de naastgelegen bermen hebben een breedte van ca. 25 meter, de vergravingen gaan tot ca. 1meter – Mv, m.u.v. de verdiepte ligging bij de Achterdijk. De lengte van de nieuwe weg is ca. 2 km. Het Voorkeursalternatief is te zien op Afbeelding 1.

Voorgesteld ontwerp betreft de volgende ingrepen (zie Afbeelding 1):

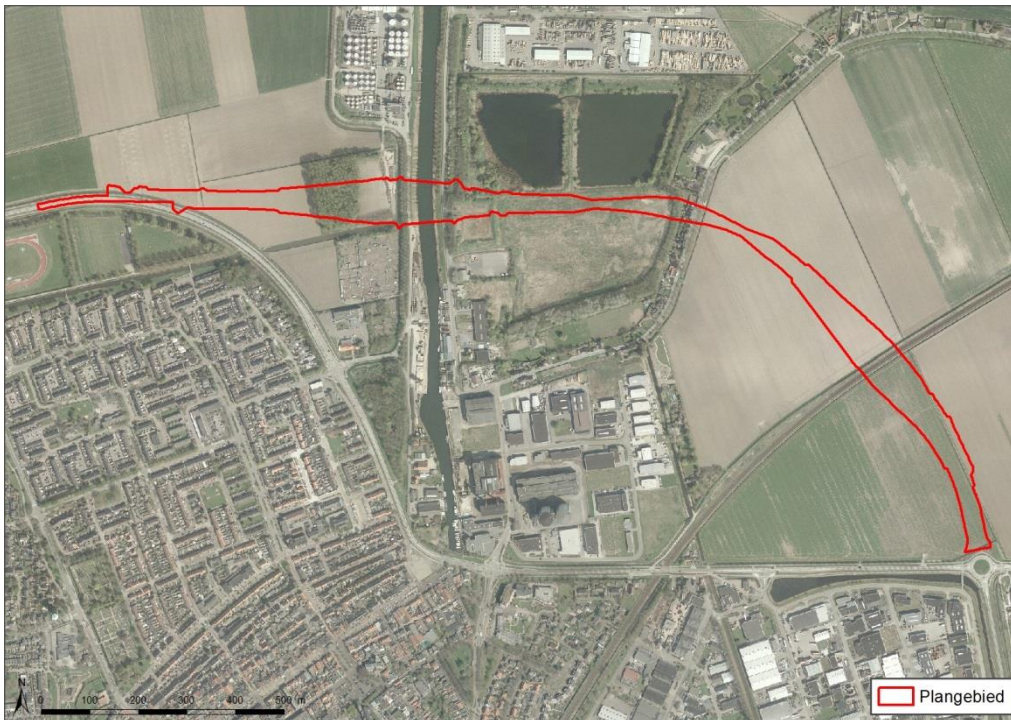
- Er wordt een geheel nieuwe weg aangelegd door een gebied waar hiervoor geen weg heeft gelegen;
- Ten westen van de westelijke rotonde ligt het tracé op maaiveld, daarna stijgt het tracé voor de kruising met de Roode Vaart, daalt voor de halfverdiepte kruising met de Achterdijk en stijgt opnieuw voor de kruising met het spoor;
- Tussen het spoor en de Achterdijk komt een rotonde;
- Er worden twee bruggen gerealiseerd, één over de Roode Vaart en één over het spoor.

Afbeelding 1. Het gekozen toekomstig tracé voor de noordelijke randweg Zevenbergen.

Afbeelding 2. Plangebied en onderzoeksgebied.

Afbeelding 3. Huidige situatie plangebied.

Project informatie

Objectgegevens onderzoek	QS Noordelijke Randweg Zevenbergen
Arcadis Projectnummer	B02046.000001
Projectnaam	Noordelijke randweg Zevenbergen
Plaats	Zevenbergen
Gemeente	Moerdijk
Provincie	Noord-Brabant
Lengte tracé /Oppervlakte plangebied	1.450.000 m ² (=145 ha)
Archeoregio	Brabantszandgebied – Zeeuws kleigebied
Uitvoerder	Arcadis Nederland BV
Contactpersoon	Timo Vanderhoeven Arcadis Nederland B.V. Timo.Vanderhoeven@arcadis.com
Opdrachtgever	Gemeente Moerdijk
Bevoegd Gezag	Gemeente Moerdijk
Uitvoeringsperiode onderzoek	November 2015
Beheerder en plaats documentatie	Arcadis Nederland BV, locatie Den Bosch

1.3 Doel van de quick scan

1. De quick scan heeft als doel inzicht te verschaffen in de archeologische waarden die zich mogelijk in het plangebied bevinden of verwacht worden.
2. De quick scan heeft tevens tot doel om een inschatting te geven van de risico's van het aspect archeologie voor de uitvoering van het project.
3. Aan de hand van deze quick scan wordt een uitspraak gedaan over de noodzaak van archeologisch vervolgonderzoek.

1.4 Werkwijze

De werkzaamheden bestaan uit een quick scan. Deze richt zich op archeologische bronnen als de gemeentelijke verwachtingskaart en beleidsadvieskaart, de Archeologische Monumentenkaart (AMK), de archeologische database Archis 3 van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).

1.5 Juridisch- en beleidskader

Het juridisch kader en het beleidskader is in deze paragraaf nader uitgewerkt. Behandeld is het verdrag van Malta, de Monumentenwet 1998 en het gemeentelijk beleid.

1.5.1 Verdrag van Malta

Op 16 januari 1992 is door de Raad van Europa het Europese verdrag van Malta - ook wel bekend als de Conventie van Malta of het Verdrag van Valletta - gesloten. Aanleiding was de toenemende druk op het archeologisch erfgoed in Europa, onder meer door ruimtelijke ontwikkelingen, waardoor bodemarchief ongezien verloren dreigde te gaan. Het verdrag beoogt het cultureel erfgoed dat zich in de bodem bevindt beter te beschermen. Grondslag van het verdrag is dat dit archeologische erfgoed integrale bescherming nodig heeft en krijgt. In het verdrag zijn drie uitgangspunten ten aanzien van de omgang met archeologie geïntroduceerd:

- Het streven naar het behouden van archeologie in de bodem, het zogenaamde "behoud in situ" (artikel 4, tweede lid). Opgraven is het (gedocumenteerd) vernietigen van het bodemarchief en is in principe niet het eerste streven. De gedachte daarachter is dat er bodemarchief voor toekomstige generaties bewaard moet blijven. Zij hebben immers betere onderzoekstechnieken en stellen andere onderzoeksvragen.
- Tijdig rekening houden in de ruimtelijke ordening met de mogelijkheid of aanwezigheid van archeologische waarden, zodat er nog ruimte is voor archeologievriendelijke alternatieven (artikel 5). Zo wordt voorgesteld om steeds vooraf onderzoek te laten doen naar de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden om het bodemarchief beter te beschermen en om onzekerheden tijdens de bouw van bijvoorbeeld nieuwe wijken te beperken. Op deze manier kan daar bij de ontwikkeling van de plannen zoveel mogelijk rekening mee worden gehouden. Door er vooraf rekening mee te houden, wordt vertraging in bouwprocessen voorkomen.
- Het 'de verstoorder betaalt'-principe. De ontwikkelaar is verantwoordelijk voor de kosten van het archeologisch onderzoek en de uitwerking van de resultaten (artikel 6). Dit principe is geïntroduceerd als een stimulans om locaties voor ruimtelijke ontwikkeling te zoeken waarbij de archeologische verwachtingswaarden minder hoog zijn.

In Nederland ontstond na het ondertekenen van het verdrag een praktijk die men de 'geest van Malta' is gaan noemen. In afwachting van de implementatie van het

verdrag werd bij het gebruik van het bestaande ruimtelijke instrumentarium de archeologie steeds vaker als één van de af te wegen belangen opgenomen. Zo werd bij infrastructurele rijksprojecten al sinds 1987 standaard archeologisch onderzoek gedaan. Provincies hebben in de jaren '90 in hun streekplannen kaders voor de toetsing van het archeologische belang opgenomen. In veel bestemmingsplannen zijn aanlegvergunningstelsels voor archeologie opgenomen.

1.5.2 Monumentenwet 1988

De manier waarop met archeologisch erfgoed wordt omgegaan, is geregeld in de Monumentenwet 1988. Deze wet en de hierop gebaseerde regelgeving bevatten onder meer voorschriften met betrekking tot de opgravingsvergunning, het melden van archeologische vondsten en de archeologische rapportage. Voorts volgt uit artikel 1.1, tweede lid onder a, van de Wet milieubeheer dat bij het opstellen van een milieu-effectrapport de cultuurhistorische waarde mede moet worden beschouwd. Op grond van artikel 38a van de Monumentenwet 1988 en op grond van de Wet ruimtelijke ordening (artikel 3.1.6 Besluit ruimtelijke ordening), zijn gemeenten gehouden de belangen van de archeologische monumentenzorg in hun bestemmingsplannen te verankeren. De verankering vindt plaats door het toekennen van de bestemmingsomschrijving 'archeologische waarde'. In een gemeentelijke verordening en in het bestemmingsplan worden regels opgenomen met betrekking tot het gebruik van de grond. Aan deze regels kan een omgevingsvergunningstelsel voor onder meer het gebruik van de grond en voor werken en werkzaamheden worden gekoppeld. Op grond van artikel 2.22, derde lid onder d, van de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht kunnen in het belang van de archeologische monumentenzorg, voorschriften aan de omgevingsvergunning worden verbonden. Deze voorschriften kunnen inhouden dat de aanvrager van een omgevingsvergunning een rapport overlegt, waarin de archeologische waarde wordt vastgesteld van het terrein dat volgens de aanvraag wordt verstoord. In aanvulling op de bepalingen in de Monumentenwet 1988 en de Wabo, is in artikel 3 van de Ontgrondingenwet bepaald dat de provincie in het belang van de archeologische monumentenzorg, voorschriften kan verbinden aan een ontgrondingsvergunning.

1.5.3 Gemeentelijk Beleid

Op de beleidskaart van de gemeente Moerdijk staan de archeologische waarden en verwachtingen. De beleidskaart is gekoppeld aan een actueel overzicht van de archeologische verwachtingen en bekende archeologische waarden binnen de gemeentegrenzen. Aan de begrenzingen en waardestelling van de terreinen ligt een breed scala van gegevens ten grondslag die hebben gediend ter onderbouwing. De belangrijkste bepalende legenda-eenheden op de beleidskaart zijn:

Archeologisch beleidsadviesgebied 1 (Archeologische monumenten).

Dit betreft de archeologische resten die vanuit nationaal oogpunt behouden dienen te blijven en daarom door het Rijk als monument beschermd zijn als gevolg van art. 3 van de Monumentenwet. De wettelijke bescherming verbiedt hier bodemverstorende activiteiten, ongeacht diepte of oppervlak, tenzij de Minister van OCW vooraf vergunning verleent (art. 11-13 van de Monumentenwet). Al is de minister bevoegd het advies wordt, namens hem, gegeven door de Rijksdienst van Cultureel Erfgoed (RCE). De gemeente Moerdijk kent geen Rijksmonumenten.

Archeologisch beleidsadviesgebied 2 (Archeologische terreinen).

Voor archeologische terreinen is de archeologische waarde al vastgesteld. De aanwijzing als archeologisch terrein door het rijk, provincie en gemeente heeft als doel deze terreinen te behouden, d.w.z. het handhaven van archeologische waarden in situ. Ruimtelijke ontwikkeling binnen deze zones worden afgeraden. Is behoud in situ echter niet mogelijk, dan dient er altijd een zo zorgvuldig mogelijke omgang met de archeologische waarden in acht te worden genomen. Daardoor geldt voor deze

terreinen altijd een onderzoeksplicht vanaf de kleinst mogelijke verstoring. Dit dient in overleg met de Regio West-Brabant te gebeuren. De gemeente Moerdijk kent officieel drie Archeologische terreinen, alleen het terrein waar vroeger het kasteel van Zevenbergen stond wordt hier echter gerekend tot Archeologisch beleidsadviesgebied 2.

Archeologisch beleidsadviesgebied 3 (Stadskernen).

De AMK-terreinen 16795 en 16824, de stadskernen van Zevenbergen en Klundert, zijn ingedeeld in een aparte klasse. Dit is gedaan omdat voor deze kernen geldt dat er met zekerheid archeologische waarden voorkomen uit de perioden Middeleeuwen en Nieuwe Tijd, maar omdat ontwikkelingen in deze gebieden vaker voorkomen dan in andere AMK-terreinen. De combinatie van de hoge waarde voor de archeologie en de ontwikkelingsdruk van de stadskernen vraagt om een ander beleid. Om het archeologisch bodemarchief van deze gebieden gedegen te beheren is vanaf een bodemverstoring met een minimum oppervlakte van 50 m² en een diepte van 30 cm een archeologisch onderzoek vereist.

Archeologisch beleidsadviesgebied 4 (Dorpskernen).

Voor dorpskernen is de archeologische waarde al vastgesteld. Ruimtelijke ontwikkeling binnen deze zones worden afgeraden. Is behoud in situ echter niet mogelijk, dan dient er altijd een zo zorgvuldig mogelijke omgang met de archeologische waarden in acht te worden genomen. Om het archeologisch bodemarchief van deze gebieden gedegen te beheren is vanaf een bodemverstoring met een minimum oppervlakte van 90 m² en een diepte van 30 cm een archeologisch onderzoek vereist.

Archeologisch beleidsadviesgebied 5 (Gebieden met een hoge archeologische verwachting).

Voor deze gebieden met een hoge archeologische verwachting geldt dat op basis van geologische en bodemkundige opbouw, historische informatie, en archeologische gegevens, een hoge kans is op het aantreffen van archeologische vondsten of sporen. Om het archeologisch bodemarchief van deze gebieden gedegen te beheren is vanaf een bodemverstoring met een minimum oppervlakte van 100 m² en een diepte van 50 cm een archeologisch onderzoek vereist.

Archeologisch beleidsgebied 6 (Gebieden met een middelhoge archeologische verwachting ONDIEP).

Voor deze gebieden geldt dat op basis van geomorfologische opbouw, historische informatie, en archeologische gegevens, een middelhoge kans is op het aantreffen van archeologische vondsten of sporen in de bovenste meters van de bodem. Vanwege dit aspect is het gerechtvaardigd om voor de gebieden met een middelhoge archeologische verwachting een ruimere norm te hanteren dan voor de gebieden met een hoge archeologische verwachting. Immers de archeologische potentie van deze gebieden staat niet vast en bovendien is de kans dat bij een kleinschalige bodemingreep een archeologische waarde wordt verstoord, gezien de verwachte geringere dichtheid van archeologische waarden, kleiner. Om het archeologisch bodemarchief van deze gebieden gedegen te beheren is vanaf een bodemverstoring met een minimum oppervlakte van 250 m² en een diepte van 50 cm een archeologisch onderzoek vereist.

Archeologisch beleidsgebied 7 (Gebieden met een middelhoge archeologische verwachting DEKZAND).

Voor deze gebieden geldt dat op basis van zanddiepte, een middelhoge kans is op het aantreffen van archeologische vondsten of sporen tussen 2,0 en 4,0 m onder maaiveld. Om het archeologisch bodemarchief van deze gebieden gedegen te beheren is vanaf een bodemverstoring met een minimum oppervlakte van 250 m² en een diepte van 200 cm een archeologisch onderzoek vereist.

Archeologisch beleidsgebied 8 (Gebieden met een lage archeologische verwachting).

Het gaat hierbij om gebieden waar op archeologische en landschappelijke gronden de kans op het aantreffen van behoudenswaardige archeologische vondsten of sporen

klein wordt geacht. Om het archeologisch bodemarchief van deze gebieden gedegen te beheren is archeologisch onderzoek verplicht bij bodemverstoringen met een oppervlakte van meer dan 10.000 m² en een diepte van meer dan 50 cm.

Archeologisch beleidsgebied 9 (*Gebieden waar geen archeologische verwachting (meer) voor geldt*).

Het gaat hierbij om gebieden waar de bodem zodanig verstoord is, dat eventuele archeologische resten als verloren beschouwd mogen worden. Deze gebieden zijn vrijgesteld van archeologisch onderzoek.

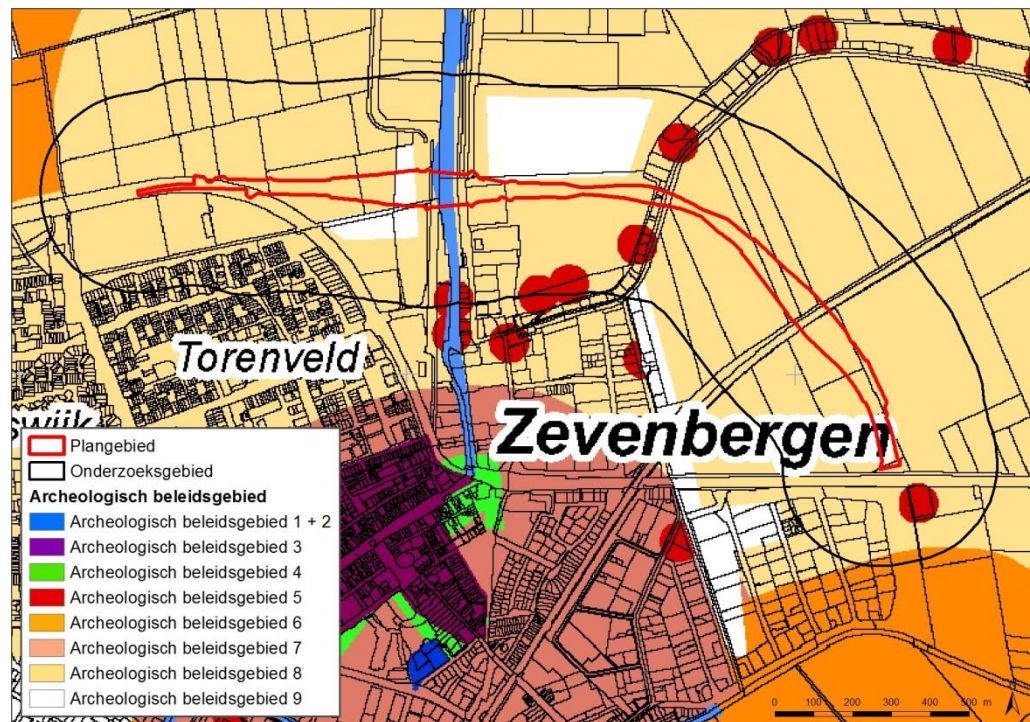
2 ARCHEOLOGIE

2.1 Inleiding

Om een archeologische verwachting voor een gebied op te kunnen stellen, is eerst kennis nodig van de reeds bekende archeologische waarden, en van de verwachting die voor het gebied geldt. In dit hoofdstuk zullen de bekende archeologische waarden en verwachtingen uit verschillende bronnen beschreven worden.

2.2 De gemeentelijke archeologische beleidskaart

De Gemeente Moerdijk heeft in 2014 een kaart met archeologische en cultuurhistorische verwachtingswaarden opgesteld. Aan deze verwachtingskaart is een beleidskaart gekoppeld waarop het archeologie beleid voor de gemeente Moerdijk wordt weergegeven (zie Afbeelding 4).

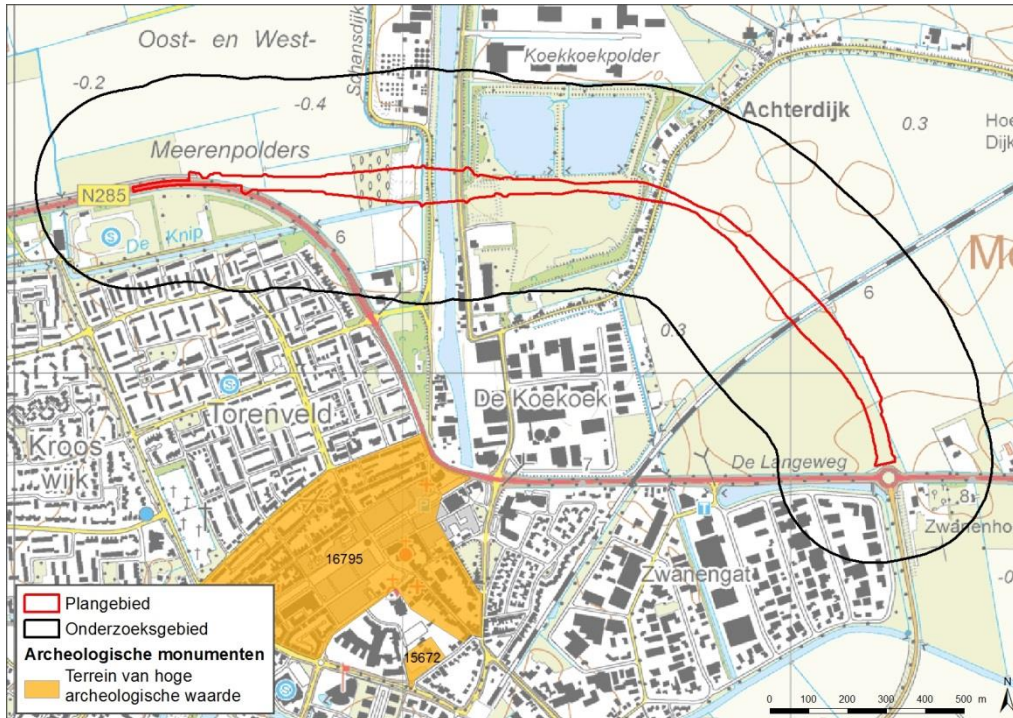
Afbeelding 4. Archeologische beleidskaart gemeente Moerdijk.

Op deze kaart is te zien dat het plangebied door een zone met een lage archeologische verwachtingswaarde (Beleidsgebied 8) loopt (zie Afbeelding 4). Het gemeentelijk beleid bij ingrepen in deze zones is een verplichting voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek bij verstoringen vanaf 10.000m² en dieper dan 50cm - Mv.

Een klein deel van het plangebied loopt door een gebied waar geen archeologische verwachting meer voor geldt (witte zone) (Beleidsgebied 9).

2.3 AMK

De Archeologische Monumenten Kaart (AMK) geeft terreinen weer van archeologische waarde, hoge archeologische waarde, zeer hoge archeologische waarde en beschermde terreinen met zeer hoge archeologische waarde.

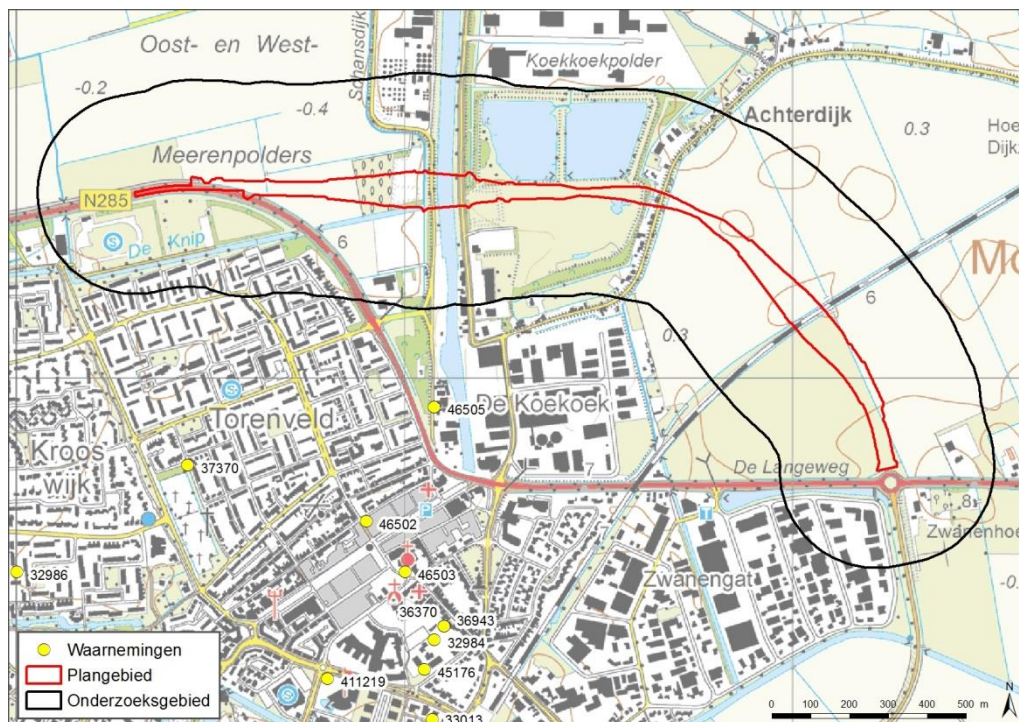

Afbeelding 5. AMK-terreinen binnen het plangebied en onderzoeksgebied.

Binnen het plangebied en het ruimere onderzoeksgebied (straal 250 m) bevinden zich geen AMK-terreinen.

2.4 Archis 3: vondstmeldingen en waarnemingen

Archeologische vondsten kunnen, wanneer ze worden aangetroffen, worden aangemeld bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Deze meldingen worden geregistreerd in Archis 3 als zogenaamde vondstmeldingen. Wanneer een vondstmelding gecontroleerd is, wordt deze opgewaardeerd tot een waarneming.

Afbeelding 6. Vondstmeldingen en waarnemingen in het plangebied en onderzoeksgebied.

Binnen het plangebied en het ruimere onderzoeksgebied (straal 250 m) zijn geen waarnemingen of vondstmeldingen bekend.

2.5 Eerder uitgevoerd onderzoek

Archeologisch onderzoek wordt aangemeld in de nationale archeologische database Archis 3. Hierin kunnen de resultaten van de onderzoeken teruggevonden worden en voor verder onderzoek gebruikt. Voor deze quick scan is gekeken of er binnen het plangebied en ruimere onderzoeksgebied al eerder onderzoek is uitgevoerd.

Binnen het plangebied heeft nog geen archeologisch onderzoek plaatsgevonden.

In het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied is in het verleden archeologisch onderzoek uitgevoerd (zie Afbeelding 7, nummer 35920?). Het gaat hier om een bureauonderzoek uit 2009. Uit het onderzoek kwam naar voren dat er in het plangebied archeologische waarden vanaf het Laat Paleolithicum verwacht worden. Deze kunnen worden aangetroffen in de top van het pleistocene zand. Vermoedelijk is dit niveau tot het Neolithicum bewoonbaar gebleven. Door vernatting van het landschap kwam het plangebied in een veenmoeras te liggen, waar vermoedelijk geen bewoning heeft plaatsgevonden. Ter hoogte van het plangebied lijkt dit veen deels te zijn afgegraven dan wel te zijn geërodeerd bij overstromingen in met name de Late Middeleeuwen (Blom 2009). Na uitvoering van dit onderzoek is geadviseerd aanvullend verkennend booronderzoek uit te voeren alvorens bodem verstorende activiteiten te laten plaats vinden.

Afbeelding 7. Eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek.

3 CONCLUSIE

De geplande ingrepen bestaan uit het aanleggen van een nieuwe randweg ten noorden van Zevenbergen.

Binnen het plangebied heeft nog geen eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Er zijn, binnen het plangebied en het ruimere onderzoeksgebied (straal 250 m), geen waarnemingen of vondstmeldingen bekend.

Voor het plangebied geldt een lage archeologische verwachting (Beleidsadviesgebied 8) op de archeologische beleidskaart van de Gemeente Moerdijk. Voor deze verwachting geldt een onderzoeksverplichting bij ingrepen groter dan 10.000m² en dieper dan 50cm – Mv. Daarnaast loopt het plangebied door een kleine zone zonder verdere archeologische verwachtingen. Hiervoor geldt geen onderzoeksplicht.

4 VERVOLGONDERZOEK EN ADVIES

Daar de ingrepen groter zijn dan de gestelde onderwaarde voor archeologisch onderzoek wordt vereist dient aanvullend onderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek uitgevoerd te worden met een dichtheid van 1 boring om de 50 meter in een raai op de plaatsen waar vergravingen plaats gaan vinden. Het verkennend booronderzoek heeft tot doel de lage archeologische verwachting te toetsen. Indien blijkt dat deze lage verwachting terecht is, kan het plangebied worden vrijgesteld van verder onderzoek.

De exacte onderzoek locaties worden bepaald nadat het ontwerp van het tracé definitief is vastgelegd en het verkennend booronderzoek kan worden uitgevoerd nadat het bestemmingsplan is vastgesteld, mits er geen sprake is van een dubbelbestemming archeologie.

Het advies voor vervolgonderzoek moet door de initiatiefnemer worden voorgelegd aan het Bevoegd Gezag, in dit geval de Gemeente Moerdijk. Het Bevoegd Gezag kan van het door Arcadis gegeven advies afwijken.

5 BRONNEN

Literatuur

Blom, J.M. 2009: Archeologisch Bureauonderzoek, Bedrijventerrein Zwanegat, Zevenbergen, Gemeente Moerdijk, Noordwijk

Groot, N.C.F, A.W.E. Wilbers en S. Lorenz, 2013. Tussen water en land. Archeologische waarden- en Verwachtingskaart en advies archeologie beleidskaart van de gemeente Moerdijk. B&G rapport 1134. Noordwijk: IDDS Archeologie.

Websites

Archis 3 <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>

Kaarten

Gemeentelijke beleidsadvies en verwachtingskaart gemeente Moerdijk